

Vlaams
Parlement

ingediend op **973** (2016-2017) – Nr. 1
9 november 2016 (2016-2017)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Onderwijs
uitgebracht door Caroline Gennez

over het rapport van het participatief publiek debat
over de eindtermen en over het Scholierenrapport
van de Vlaamse Scholierenkoepel

Samenstelling van de Commissie voor Onderwijs:

Voorzitter: Kathleen Helsen.

Vaste leden:

Vera Celis, Paul Cordy, Koen Daniëls, Ingeborg De Meulemeester, Kathleen Krekels, Kris Van Dijck;
Jos De Meyer, Jenne De Potter, Jan Durnez, Kathleen Helsen;
Ann Brusseel, Jo De Ro;
Caroline Gennez, Tine Soens;
Elisabeth Meuleman.

Plaatsvervangers:

Peter Persyn, Grete Remen, Willy Segers, Ann Soete, Miranda Van Eetvelde, Manuela Van Werde;
Caroline Bastiaens, Sabine de Bethune, Vera Jans, Katrien Schryvers;
Jean-Jacques De Gucht, Francesco Vanderjeugd;
Katia Segers, Steve Vandenberghe;
Elke Van den Brandt.

INHOUD

1. Toelichting door Hadewych Bamps, Levuur	4
2. Toelichting door de Vlaamse Scholierenkoepel	5
3. Vragen en opmerkingen van de leden	7
4. Antwoorden van de sprekers en verdere gedachtewisseling	8
Gebruikte afkortingen	10

Bijlagen: zie [dossierpagina](http://www.vlaamsparlement.be/dossierpagina) op www.vlaamsparlement.be

- Bijlage 1: Powerpointpresentatie 'Van LeREnsbelang'
- Bijlage 2: Powerpointpresentatie Scholierenrapport van VSK
- Bijlage 3: Rapport Participatief publiek debat over de eindtermen
- Bijlage 4: Scholierenrapport VSK

De Commissie voor Onderwijs besprak op 4 oktober 2016 het rapport van het participatief publiek debat over de eindtermen en het Scholierenrapport van de Vlaamse Scholierenkoepel. Beide rapporten en de powerpointpresentaties die de sprekers gebruikten, zijn terug te vinden op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

1. Toelichting door Hadewych Bamps, Levuur

Hadewych Bamps noemt dit een intens en uniek traject van Levuur en Treecompany, Indiville, het Departement Onderwijs en Vorming en de Commissie voor Onderwijs van het Vlaams Parlement. Volgens prof. dr. Didier Caluwaerts van de Vrije Universiteit Brussel die de evaluatie verzorgde, getuigt het parlement hiermee van vertrouwen in de burger, moed om de uitslag aan te kunnen en ambitie om ermee aan de slag te gaan.

De basisvraag van het maatschappelijke debat was: "Wat is van lerensbelang voor alle kinderen en jongeren?". Kortom, wat moeten alle kinderen en jongeren in het onderwijs meekrijgen? Op de website www.onsonderwijs.be is de input van de burgers in de eerste fase van het proces nog te lezen. 9000 unieke bezoekers, 30.000 bezoekers in totaal resulteerden in meer dan 800 unieke bijdragen, waarop evenveel reacties kwamen. Burgers konden niet alleen online ideeën lanceren maar ook met elkaar in gesprek gaan. Mensen en organisaties werden uitgenodigd om livedebatten te organiseren. De website bood daar ondersteunend materiaal voor. Meer dan 170 organisaties gingen daarop in met als gevolg heel wat persartikels en radiobijdragen. Levuur heeft die resultaten geanalyseerd. De resultaten van die 50 Dagen van het Onderwijs werden in 5 Nachten van het Onderwijs met publiek besproken en getrancheerd. Uiteindelijk werden die resultaten bediscussieerd op het Onderwijsfestival, georganiseerd samen met de Scholierenkoepel op 13 mei 2016. Aanwezig waren 350 scholieren en 350 anderen. Het festival kende verschillende werkvormen: speeddaten met parlementsleden, panelgesprekken, een eindtermenmuur, een 'american debate' en een stellingenspel. Het blijft belangrijk voor ogen te houden dat dit geen onderzoek is, maar een maatschappelijk debat. Dat leidt niet tot één conclusie, maar tot een overzicht van meningen.

De opmerkingen zijn gebundeld in clusters, die zijn gedistilleerd uit de resultaten, zonder voorafnames. De clusters zijn niet scherp afgelijnd. Vooral tijdens de Nachten werd duidelijk dat er heel wat verbanden zijn. De eerste cluster is zelfkennis en persoonlijke ontwikkeling. Zelfkennis onder meer van de eigen talenten is de basis voor goede keuzes in het onderwijs. Evenwichtigheid, veerkracht, weerbaarheid, zelfvertrouwen, zelfbewustzijn, doorzettingsvermogen vallen onder deze cluster. De tweede cluster zijn de sociale en intermenselijke competenties, wat meer inhoudt dan de zuiver sociale vaardigheden, namelijk ook het leren kennen en het respectvol omgaan met diversiteit. Jezelf kennen is een belangrijke voorwaarde om op een goede manier in relatie te gaan met anderen.

De derde cluster omvat de zelfredzaamheid en praktische competenties. Hier gaat het erom de nodige kennis bij te brengen, financieel, juridisch enzovoort om op eigen benen te staan. Ook praktische zaken als EHBO, verkeersvaardigheden, dactylo, klussen vallen eronder. De input kwam van de 50 Dagen, maar op de Nachten werd betwijfeld of de school (alleen) deze vaardigheden moet bijbrengen. De discussie over de rol van het onderwijs, de ouders en andere actoren was daarmee geopend.

De vierde cluster is de kennis en het gebruik van talen: uiteraard een grondige kennis van het Nederlands, maar ook een goede basis van Frans en Engels, met nadruk op de mondelinge vaardigheden. Ook taaltheorie wordt van belang

geacht. De vijfde cluster is kritisch en probleemoplossend denken. Jongeren mogen niet zo maar alles aannemen maar moeten creatief en oplossingsgericht van de begane paden durven afwijken. De volgende cluster is kennis van en omgaan met politieke en maatschappelijke vraagstukken, samengevat burgerzin en -schap. Engagement valt hieronder, alsook het inzicht en de kennis om de maatschappelijke, economische en politieke context in te schatten, nationaal, internationaal en mondiaal.

De zevende cluster zijn de leercompetenties. Leren stopt niet na het onderwijs, maar is levenslang en breed. Ook hier is er een link naar zelfkennis en welbevinden. De achtste cluster is de kennis van en het omgaan met levensbeschouwelijke vraagstukken, met aandacht voor normen en waarden, rechten en plichten. Het gaat om het opbouwen van een eigen identiteit, zodat er openheid komt voor en dialoog mogelijk wordt met andere meningen. Kortom, leren samenleven.

Kennis van en omgaan met ICT en nieuwe media is de volgende cluster. Mediawijsheid, omgaan met informatie en beelden, wordt almaar belangrijker ook in de vrije tijd. Hieronder valt ook er bewust kunnen voor kiezen om op sommige momenten of van sommige media te disconnecteren. De tiende cluster is de kennis en het omgaan met duurzaamheidsvraagstukken, het leren zorgzaam omgaan met de fysieke wereld. Dat vergt inzicht in de consequenties van gedrag op de aarde en op de toekomst, systeemdenken dus.

Onder de elfde cluster van de professionele competenties valt wat jongeren nodig hebben om te functioneren op de arbeidsmarkt zoals flexibiliteit, leren solliciteren, projectmatig werken, vergaderen, ondernemerschap. De twaalfde cluster gaat over wetenschappelijke en onderzoekcompetenties: kritisch en probleemoplossend denken, zien en leggen van verbanden, kennisopbouw door verschillende elementen te combineren. Wiskunde, statistiek, STEM vallen hieronder. De dertiende cluster gaat over kunst en cultuur. Jongeren moeten uitgedaagd worden om zelf iets creatief te ondernemen, maar moeten ook geleerd ervan te genieten. De goesting, de verwondering moeten geprikkeld worden, wat de identiteitsontwikkeling en de omgang met diversiteit stimuleert.

De veertiende cluster is de onderliggende basiskennis die noodzakelijk is voor alle andere clusters. Die bleek niet gemakkelijk te begrenzen. De spreker geeft enkele sterk benadrukte aspecten: zelfkennis, sociale vaardigheden, omgaan met diversiteit. Als rode draden doorheen de clusters zijn te ontwaren: het belang van creativiteit, innovatie, out of the box denken, verbanden leggen, systeemdenken, kritische en onderzoekende zin, welbevinden en algemene gezondheid, zowel fysiek als psychisch.

Algemeen bleek dat wat leerlingen moeten leren niet altijd los te zien is van hoe ze het leren. Als er gepleit wordt voor verbanden leggen, rijst immers de vraag of de vakkenstructuur moet behouden blijven. Een andere moeilijke afbakening is wie wat bijbrengt aan jongeren: wat is de taak van de school, van ouders, van anderen? Daarbij hoort het besef dat ouders niet allemaal dezelfde opvoedkundige vaardigheden hebben. Het is nu aan het parlement om een keuze te maken uit de waslijst die de participatieve oefening opbracht.

2. Toelichting door de Vlaamse Scholierenkoepel

Mona Thijs legt uit dat VSK in opdracht van het Vlaams Parlement 17.000 scholieren uit 75 scholen ondervraagd heeft over de nieuwe eindtermen. De conclusies zijn gebundeld in het Scholierenrapport. 39 scholen behoren tot het Katholiek Onderwijs Vlaanderen, 31 tot het GO!, 4 tot het OVSG en 1 tot het POV.

Ergys Brocaj vult aan dat er scholen uit alle provincies en Brussel geënquêteerd zijn. De onderzoekers hebben alle onderwijsvormen bevraagd, soms bieden scholen meer dan één vorm aan. Het enquêteproces startte met de Dag van de 100 in februari in het Vlaams Parlement, aldus *Mona Thijs*. Daar waren 96 scholieren van 47 scholen. Voor iedere school is dan een plan op maat gemaakt. In sommige scholen zijn er debatten gevoerd, in andere waren er post-itmuren. Iedere school werd gecoacht door een lid van de Scholierenkoepel. *Ergys Brocaj* zegt dat de Vlaamse Scholierenkoepel daarnaast zelf ook initiatieven nam om de steekproef representatief te maken. *Mona Thijs* wijst de parlementsleden op de climax van het traject: het inspirerende Onderwijsfestival in mei. *Ergys Brocaj* legt uit dat daarop alle resultaten verzameld zijn.

Mona Thijs vertelt dat de meningen van de scholieren in zes grote thema's ondergebracht zijn. Het eerste thema is Gezond en wel. Het gezondheidsbeleid is op de meeste scholen beperkt tot een neen-beleid: geen frisdrankautomaten op de speelplaats, geen frietjes tijdens schooluitstappen enzovoort. Een positievere aanpak waarin de leerlingen betrokken worden, zou veel effectiever zijn. In de enquête blijkt immers dat leerlingen bol staan van ideeën. Scholieren staan ook graag stil bij hun eigen eetgewoontes. Hoe hun lichaam werkt, is hun favoriet vertrekpunt voor een gezonde levensstijl. Lichamelijke opvoeding blijkt nu voor het merendeel van de leerlingen een kwelling terwijl het een trigger zou moeten zijn om te sporten. VSK pleit dan ook voor meer keuze en eventueel een meer individuele aanpak. Veel jongeren vragen ook een opener gesprek over de werking en gevolgen van verdovende middelen.

Ergys Brocaj licht het tweede, belangrijke thema toe: Mentaal in evenwicht. Eén van de oorzaken van stress is dat het onderwijs intolerant is voor falen. Dat is een gevolg van de puntencultuur. Taboes als mentale gezondheid en leerstoornissen moeten geslecht worden.

Mona Thijs zegt dat iedere leerling een eigen kracht heeft (derde thema). De school moet meer ruimte creëren voor uniciteit en voor het zoekproces naar het eigen talent. Nu leidt dat soms tot slechte punten. De school moet ook meer inspelen op wie wel al weet waarin hij uitblinkt. Zo kan iedereen op eigen niveau schoollopen en blijft iedereen gemotiveerder en geboeid. Jongeren vragen ook met aandrang meer ruimte voor creativiteit. Niet alles, bijvoorbeeld in de kunst, kan of moet begrepen worden. Het is relevant ook bij de verwondering stil te staan.

Ergys Brocaj zegt dat leerlingen voorts klaar willen zijn voor het leven na het secundair onderwijs, het vierde thema. Daartoe moet de leerstof relevanter en bruikbaar worden. Niet iedere leerling krijgt de kans om buiten de schooluren koken, huishoudelijke taken, administratieve vaardigheden te leren. Heel wat leerlingen studeren nu af zonder dat ze een taal kunnen gebruiken. De eindterm over het praktisch toepassen van een taal wordt al gehaald als ze een tiental minuten een tekstje kunnen debiteren. De school moet leerlingen ook leren omgaan met moderne technologie en nieuwe media. Leerlingen kunnen het professionele leven niet leren kennen met louter een filmpje, brochure of cursus, ze moeten ervan kunnen proeven.

Leerlingen willen graag met elkaar verbonden zijn (thema vijf), aldus *Mona Thijs*. Een hoeksteen van de maatschappij is het respect voor elkaar. Op school speelt dat tussen leerlingen onderling, maar ook tussen leerlingen en leerkrachten. Een stevig antipestbeleid kan dat verankeren. Scholieren willen ook met elkaar leren communiceren, een goed gesprek met handen en voeten, zo noemt de spreker het: zelf genuanceerd een mening verwoorden, maar ook naar anderen luisteren, empathie tonen en het gesprek voort zetten, zelfs als je mening niet strookt met die van een ander. Relaties en seks zijn nog altijd een taboe op school, terwijl ze

een groot deel van de leefwereld van jongeren uitmaken. Als ze toch aan bod komen, is het om op de gevaren ervan te wijzen, terwijl ze gewoon ook heel leuk zijn. Seksuele opvoeding is grotendeels respect bijbrengen voor de grenzen en de diverse voorkeuren van anderen.

Het zesde thema is Met beide voeten in de wereld. Opmerkelijk is dat jongeren kritischer willen leren denken, aldus *Ergys Brocaj*. Leren over andere culturen en religies moet het respect ervoor bevorderen. Politiek, economie en ecologie vormen de maatschappij. Toch besteedt het onderwijs daar weinig aandacht aan. Jongeren willen goede burgers worden en democratie bedrijven kan niet in een handboek geleerd worden. Ze moeten niet alleen het beleid leren kennen maar ook weten hoe erop in te spelen of het te beïnvloeden. Dat kunnen ze oefenen in de leerlingenraad. VSK ziet dat eigenlijk veel breder. Het eindtermendebat heeft allicht een proces in gang gezet hoe scholieren samen kunnen nadenken over het Vlaamse beleid.

Mona Thijs zegt dat de rode draden in de zes thema's de voorwaarden vormen voor sterke eindtermen. Afwisselend sommen beide sprekers die grondthema's op. Sterke eindtermen hangen logisch samen, zonder de huidige schotten tussen de vakken. Ze weerspiegelen de wereld, ze hebben oog voor het individu, ze stimuleren het kritische denken en leggen banden met het echte leven. Scholieren vragen om echte participatie opdat begrippen als burgerschap niet hol blijven. Sterke eindtermen leren leerlingen omgaan met diversiteit, laten ruimte voor zelfstandigheid en praktische ervaringen, zodat ze ook buiten de klasmuren hun mannetje kunnen staan. VSK is tot slot heel benieuwd wat het Vlaams Parlement zal doen met de input van de scholieren.

3. Vragen en opmerkingen van de leden

De *voorzitter* legt uit dat het parlement de input vooreerst grondig zal analyseren om er daarna conclusies uit te trekken.

Ann Brusseel vraagt of de deelnemers weten wat het onderscheid is tussen eindtermen en een pedagogisch project. Bepaalde van hun suggesties staan al in de eindtermen. Hebben de sprekers gekeken naar het verschil tussen vakgebonden en vakoverschrijdende eindtermen? Hebben ze hun suggesties proberen om te zetten in concrete lesdoelstellingen? Kortom, hebben ze rekening gehouden met de praktische toepasbaarheid?

Kathleen Krekels acht de verschillen in aanpak en resultaten verrijkend. De clusters waren voor de discussieavonden bepaald. De meest populaire is de zelfkennis en de persoonlijke ontwikkeling, waarvan één op drie zegt die belangrijk te vinden. Slechts één op twintig deelnemers vindt de basiskennis daarentegen belangrijk. Net geen één op vijf wil inzetten op talen. Uit de deelpercentages lijkt het alsof de deelnemers sommige evidenties niet belangrijk vinden. Zo duidt slechts 0,3 percent spelling aan. Kritisch denken vindt nog één op de tien belangrijk, probleemoplossend denken slechts 2,8 percent. Kunnen de sprekers dat duiden?

Caroline Gennez is blij met beide invalshoeken. De zes clusters van VSK sluiten aan bij de leefwereld van jonge mensen. Zelfs voor oudere mensen zijn dat de domeinen waar ze zich goed willen voelen, waarvan ze de basiskennis dienen te beheersen om een sterk en kritisch persoon te zijn. Ze informeert of de veertiende cluster van de basiskennis recent toegevoegd is omdat ook de conceptnota's van de Vlaamse Regering over het secundair onderwijs de onderwijsdoelen in gradaties wil onderverdelen: van basisgeletterdheid, over eindtermen tot uitbreidingsdoelen. Voor het lid zijn eindtermen echter minimum-

doelen en moet uitbreiding maatwerk zijn, in de klaspraktijk op basis van de talenten en engagementen van de leerlingen zelf.

Voorts denkt ze dat heel wat geënuquêteerden vooral hiaten aangaven, maar niet wat ze als evidente taken zien van het onderwijs, bijvoorbeeld foutloos schrijven of rekenen. Het zal de taak zijn van de commissie om zowel oog te hebben voor die evidenties als voor wat toegevoegd moet worden. De cluster Met beide voeten in de wereld waarin de scholieren er terecht op wijzen dat het onderwijs niet alleen talenten voor de economie maar ook kritische en krachtige burgers voor de samenleving moet vormen, staat eigenlijk al in heel wat vakoverschrijdende eindtermen. Ook zaken als EHBO zijn daar al in vermeld. Volgens de inspectie worden die niet in alle scholen gehaald. Heeft VSK naar die vakoverschrijdende eindtermen gekeken? Zijn zij voorstander van één vak die alle aspecten van hun belangrijkste cluster Met beide voeten in de wereld, behelst?

Kathleen Helsen merkt dat de scholieren vaak opmerkingen maken over de aanpak en de manier van lesgeven. Het parlement zal echter bepalen wat leerlingen moeten kennen. Hoe ze dat bijgebracht wordt is vooral een zaak van de scholen. Ze vraagt of volgens de scholieren de huidige eindtermen te veel de overdracht van kennis benadrukken en te weinig vaardigheden en attitudes. Of gaat het hen over de manier waarop leerkrachten de eindtermen trachten te bereiken? Als ze de LO-les als hel beschrijven, is dat dan omdat de eindtermen te eenzijdig geformuleerd zijn of omdat de aanpak van de leerkrachten fout is?

4. Antwoorden van de sprekers en verdere gedachtewisseling

Hadewych Bamps zegt dat de geënuquêteerden geen minicursus eindtermen kregen maar enkel de vraag wat elke leerling op school moet leren. Op de website staat wel informatie over de eindtermen en er wordt doorverwezen naar de website van het departement. Op de Nachten lagen er voorbeeldeindtermen ter inspiratie. Op het Onderwijsfestival was er een muur waarop de huidige eindtermen stonden. In een maatschappelijk debat is het onmogelijk van de deelnemers een gedetailleerde kennis van de eindtermen te verwachten. Het is best mogelijk dat er al heel wat in de huidige eindtermen staat.

Wat de cijfers betreft, is het belangrijk het onderscheid in te zien tussen een onderzoek en een maatschappelijk debat. De cijfers op bladzijde 20 zijn louter de codering van wat op de 50 Dagen geopperd werd. De vragen waren open vragen wat andere resultaten oplevert als een reeks waaruit gekozen moet worden. Het is niet omdat iemand spelling niet vernoemt, dat hij dat niet belangrijk vindt.

De veertiende cluster is toegevoegd omdat in de antwoorden geregeld basiskennis vermeld stond zonder veel meer specificaties. Burgers hebben moeite om dat concreet te maken en laten dat graag over aan specialisten. De cijfers van de 50 Dagen moeten aangevuld worden met de opmerkingen die gemaakt zijn op de Nachten. Daar werd geopperd of de school wel moet instaan voor het bijbrengen van zaken als zelfredzaamheid.

Kathleen Krekels begrijpt dat de percentages aangeven hoeveel van de opmerkingen over een bepaald onderwerp gingen, niet hoeveel personen dat onderwerp als belangrijk naar voren schuiven, wat *Hadewych Bamps* beaamt.

Kathleen Helsen vat nog even samen dat de praktische toepasbaarheid, waar *Ann Brussee* naar peilt, geen voorwerp was van het maatschappelijk debat. Het onderzoek van de professoren Simons en Kelchtermans kan het parlement daar wel dienstig voor zijn.

Mona Thijs beaamt dat de scholieren de huidige eindtermen niet voor zich hadden bij het beantwoorden van de vragen of bij de debatten.

Flor Van der Eycken vult aan dat VSK aan leerlingen gewoon gevraagd heeft wat ze willen leren op school. De meesten kennen of begrijpen de term eindtermen niet. Iets veranderen aan de inhoud betekent ook vaak sleutelen aan de wijze van lesgeven. VSK heeft geprobeerd dat zoveel mogelijk te sturen in de richting van de inhoud, wat niet volledig gelukt is.

Ergys Brocaj wil toch even benadrukken dat de zes thema's even belangrijk zijn. Dat een aantal aspecten al onder de eindtermen vallen, is een goede zaak. De meeste suggesties zijn vakoverschrijdend, maar de scholieren vinden dat bepaalde aspecten echt wel toegewezen moeten worden aan vakken, eventueel meerdere vakken. Door de jongeren te vragen wat ze willen leren, heeft VSK hen, die amper iets wisten van eindtermen, dichterbij het onderwijs gebracht.

Hadewych Bamps wil er de leden nog op wijzen dat telkens heel duidelijk vermeld is dat er gepeild werd naar wat alle jongeren minimaal moeten kunnen, onafgezien van het niveau of de studiekeuze. Dus ook in de clusters gaat het in essentie over basiskennis. Er is geen link met de conceptnota's van de Vlaamse Regering.

Kathleen HELSEN,
voorzitter

Caroline GENNEZ,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

EHBO	eerste hulp bij ongevallen
GO!	onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap (historische naam = Gemeenschapsonderwijs)
ICT	informatie- en communicatietechnologie
LO	lichamelijke opvoeding
OVSG	Onderwijskoepel van Steden en Gemeenten
POV	Provinciaal Onderwijs Vlaanderen
STEM	Science, Technology, Engineering and Mathematics
VSK	Vlaamse Scholierenkoepel